

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
TEISĖS GRUPĖ**

IŠVADA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS GĖLO POŽEMINIO VANDENS GAVYBOS GRĘŽINIŲ
ĮTEISINIMO LAIKINOJO ĮSTATYMO PROJEKTO (TOLIAU – LAIKINASIS ĮSTATYMO
PROJEKTAS), LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIO UŽ VALSTYBINIUS GAMTOS
IŠTEKLIUS ĮSTATYMO NR. I-1163 6 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO (TOLIAU – MOKESČIO ĮSTATYMO PROJEKTAS), LIETUVOS
RESPUBLIKOS GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO
ĮSTATYMO NR. X-764 13, 14 IR 16 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
(TOLIAU – ĮSTATYMO PROJEKTAS, VISI KARTU - PROJEKTAI)
(TAP NR. 20-1668, 20-1667, 20-1666) (TAIS NR. 20-13206, 20-13205, 20-13204)**

2020-10-12 Nr.NV-2777

Vilnius

Įvertinę Projektų atitiktį įstatymams, Vyriausybės nutarimams bei teisės technikos reikalavimams, teikiame šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Vertinant Laikinojo įstatymo projekto 1 straipsnyje siekiamą apibrėžti jo taikymo sritį, pažymėtina, kad juo visų pirma siekiama sureguliuoti teisinius santykius, kurie yra (ir bus) susiklostę „šio įstatymo galiojimo laikotarpiu“, todėl ir visos kitos šiame įstatyme nustatytos sąlygos (teisiniai santykiai turėtų būti orientuoti į teisinių santykių reglamentavimą, kuris būtų aktualus šio įstatymo galiojimo metu). Pažymėtina, kad Laikinasis įstatymo projektas negali sureglamentuoti jau pasibaigusių (susiklosčiusių) teisinių santykių.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuota, jog reikalavimas, kad paskelbti įstatymai galiotų į ateitį ir neturėtų grįžtamosios galios, yra svarbi teisinio tikrumo prielaida, esminis teisės viešpatavimo, teisinės valstybės elementas (2001 m. sausio 11 d., 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimai); negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų įsiterpta *į jau pasibaigusius teisinius santykius*; toks reguliavimas, kuris galėtų pakeisti teisės normas, kai reguliuojami santykiai jau yra užbaigti, sudarytų prielaidas paneigti asmenų teisėtus lūkesčius, teisinį tikrumą ir teisinį saugumą, konstitucinį teisingumo principą (2007 m. lapkričio 29 d., 2011 m. spalio 25 d., 2012 m. birželio 29 d. nutarimai).

Dėl nurodytos priežasties Laikinajame įstatymo projekte neturėtų būti reglamentuota situacijų (teisinių santykių, kurie buvo įvykę iki šio įstatymo įsigaliojimo, pvz. Laikinojo įstatymo projekte nurodytiems atvejams, kai grėžinys buvo likviduotas iki šio įstatymo įsigaliojimo, taip pat teisiniams santykiams susiklosčiusiems iki šio įstatymo įsigaliojimo (taikytai atsakomybei, paskaičiuotoms baudoms, mokesčiams).

Be to, atsižvelgiant į tai, kad Konstitucinis Teismas, aiškindamas konstitucinį teisinės valstybės principą, savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad teisinio tikrumo, aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniui reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. sausio 26 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. birželio 22 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas), turėtų būti sistemiškai peržiūrėta tiek teisinio reguliavimo apimtis, tiek ir subjektai, kuriems turėtų būti šis teisinis reguliavimas taikomas.

2. Atsižvelgiant į šios išvados 1 pastabą, kritiškai vertintinos Laikinojo įstatymo projekto 2 straipsnio 1 dalies nuostatos, jog asmenims, kurie iki įstatymo įsigaliojimo likvidavo grėžinius arba pateikė paraišką, nekyla pagal kitus galiojančius teisės aktus teisinė atsakomybė bei jie neprivalo pagal kitus įstatymus vykdyti savo teisinių pareigų. Toks teisinis reguliavimas yra ydingas, sukuriantis teisinę dviprasmybę, bei yra neaiškus (tuo pačiu metu galios priešingos teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios tuos pačius teisinius santykius, nors teisinėje sistemoje to neturėtų būti).

3. Teisinio konkretumo stokoja formuluotė apibrėžianti asmenis, kuriems ji taikoma, t. y. kurie „turi ir (arba) naudoja“. Pažymėtina, kad tai nėra teisinės kategorijos, todėl nėra aišku, ar kalbama apie teisėtus valdytojus, teisėtus naudotojus, ar tiesiog „naudotojus“, kurie negali įrodyti savo teisėto valdymo (naudojimo), nuosavybės teisių.

4. Vertinant Laikinojo įstatymo projekto 3 straipsnio 1 dalyje siūlomą nustatyti teisinį reguliavimą, nėra aišku, kam (kokių teisinių ir faktinių aplinkybių visumai esant) yra duodamas savivaldybės vykdomosios institucijos pritarimas (turėtų būti tikslinamos nuostatos, iš kurių būtų aiškus savivaldybės vykdomosios institucijos pritarimo turinys – ką tikrina, ką vertina, kada sutinka, o kada ir kokiais pagrindais atsisako duoti pritarimą). Taip pat teisiškai ydingas mechanizmas, kad gavus pritarimą, privalo būtų atliekami toliau kiti privalomi veiksmai. Siūlytina tokį pasirinktą teisinio reguliavimo modelį pagrįsti Projektų aiškinamajame rašte arba jį keisti (jo atsisakyti).

5. Projektų rengėjas turėtų tikslinti Laikinojo įstatymo projekto 3 straipsnio 4 dalies nuostatas, kadangi teisinis reguliavimas neatitinka teisėkūros aiškumo principo, t. y. neaišku, kodėl nors ir gavus savivaldybės vykdomosios institucijos pritarimą (neaišku ką tada ji vertina ir koks pritarimo turinys, t. y. kam pritaria), gali nebūti galimybės nustatyti ir įrašyti požeminio vandens vandenvietės apsaugos zonas.

6. Vertinant Laikinojo įstatymo projekto 4 straipsnio teisinį reguliavimą, pažymėtina, kad jis neatitinka (prieštarauja) Civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatų, reglamentuojančių nuosavybės atsiradimo (įgijimo) teisinius pagrindus (CK 4.47 straipsnis), kadangi turėjimas ar naudojimas daikto nesuponuoja (nereiškia), kad jis yra to daikto savininkas. Pažymėtina, kad norint būti pripažintu

daikto savininku – vienas iš pirminių daikto įgijimo pagrindų yra jo sukūrimas (įrengimas, pastatymas). Tik *teisėtai sukurtas*, asmens lėšomis daiktas gali (ir yra) pripažįstamas to asmens nuosavybe. Vien naudojimo ar turėjimo (kas iš viso nėra teisinė kategorija) vartojimas teisės akte nesudaro teisinio pagrindo teikti, kad tokie asmenys gali būti pripažįstami ir įrašomi savininkais to gręžinio Žemės gelmių registre. Bet kuriuo atveju siūlomas nustatyti teisinis reguliavimas negali sukurti tretiesiems asmenims nuosavybės teisių vien dėl faktinio turėjo ar naudojimo (išskyrus CK 4.68 straipsnyje nurodytą įgyjamosios senaties atvejį teisės aktų nustatyta tvarka).

7. Atsižvelgiant į šios išvados 6 punktą Laikinojo įstatymo projekto 4 straipsnyje vartojamos nuostatos dėl gręžinių, kurie neturi savininko, ar tas gręžinys yra bešeimininkis neatitinka (prieštarauja) CK 4.57 straipsniui, pagal kurį bešeimininkis daiktas laikomas daiktu, kuris neturi savininko arba kurio savininkas yra nežinomas, ir vadovaujantis CK 4.58 straipsnio 1 dalimi, bešeimininkis daiktas gali būti perduotas tik valstybei ar savivaldybėms teismo sprendimu, kas reiškia, kad joks kitas asmuo negali (neturi teisės pagal CK) tokio daikto registruoti savo nuosavybe.

8. Vertinant Laikinojo įstatymo projekto 6 straipsnyje siūlomą nustatyti prezumpciją, kada nelaikoma, jog ištekliai išgauti neteisėtai, jeigu asmuo atlieka tam tikrus veiksmus šiam įstatymui įsigaliojus ar prieš tai, prieštarauja teisinė valstybės principui, kadangi bandoma nustatyti, kaip turėtų būti vertinami teisiniai santykiai, galioję iki šio įstatymo įsigaliojimo (paneigiant tuo metu galiojusį ir pagrinde galiojančių kitų įstatymų nuostatas). Projektų rengėjas turėtų tikslinti teisinį reguliavimą (jo apimtį) ir reglamentuoti teisinius santykius tik šio įstatymo galiojimo metu.

9. Laikinojo įstatymo projekto 7 straipsnio 3 dalies, Mokesčio įstatymo projekto 2 straipsnio nuostatos, nustatančios, kad „*šio įstatymo nuostatos taikomos ir iki šio įstatymo įsigaliojimo pradėtiems mokestiniams patikrinimams*“ laikytinos kaip pažeidžiančios konstitucinį lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principus, kadangi šio teisinio reguliavimo pagalba susidarys tokia situacija, kad įstatymas galios tik tiems subjektams, kurių atžvilgiu buvo pradėtas mokestinis patikrinimas (iš esmės pažeidimo tyrimo procedūra), tačiau visiems kitiems asmenims (niekuo neišsiskiriantiems iš nurodytųjų), bus (ir buvo) taikomi kiti teisės aktai (kiti mokesčių tarifai). Manytina, kad pasirinktas (siekiamas) teisinio reguliavimo mechanizmas (pasirenkant konkrečią subjektų grupę) nėra konstituciškai pagrįstas, todėl tokio išskirtinio teisinio reguliavimo siūlytina atsisakyti (išskiriant tik specifinį teisinį reguliavimą Laikinojo įstatymo galiojimo laikotarpiu, t. y. tik nustatant galimybę „įsiteisinti“ esant įstatyme nustatytiems pagrindams vandens gręžinius, nesprenžiant įstatymų galiojimo atgal klausimo).

10. Įstatymo projekto 3 straipsnyje nustatomas terminas, manytina, nepadės įgyvendinti šiuo įstatymu siekiamų jo tikslų, todėl turėtų būti vertinamas pats mechanizmo pasirinkimas, taip pat neaišku, ar nurodytos nuostatos yra suderintos su savivaldybėmis. Siūlytina pakartotinai įvertinti vien datos įtvirtinimo pagrįstumą (pakankamumą) Įstatymo projekte, prireikus tobulinti Įstatymo projektą.

11. Projektų lydimieji dokumentai neatitinka Vyriausybės darbo reglamento nuostatų, t. y. nėra pateikta bendro Projektų aiškinamojo rašto, taip pat ir Projekto derinimo aktualios pažymos. Pažymėtina, kad tuo atveju, jeigu po suinteresuotų institucijų pastabų keičiasi iš esmės projektų turinys, teisės aktų projektai privalo būti derinami su suinteresuotomis institucijomis pakartotinai, tačiau šiuo atveju tokio derinimo nebuvo atlikta. Siūlytina pakartotinai su suinteresuotais subjektais (institucijomis ir socialiniais partneriais) derinti pasikeitusius Projektus.

Teisės grupės vyresnioji patarėja

Eglė Izokaitytė